NAŠE ŘEČ.

LISTY
PRO VZDĚLÁVÁNÍ A TŘÍBENÍ JAZYKA ČESKÉHO.

VYDÁVÁ
III. TŘÍDA ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ.

*

*

ROČNÍK JEDENÁCTÝ.

*



NÁKLADEM ŠOLCE A ŠIMÁČKA, SPOLEČNOSTI S R. O.
V PRAZE-II., JERUSALEMSKÁ 11.
1927.

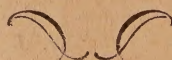
OBSAH.

ČLÁNKY.

DROBNOSTI.

POSUDKY A ZPRÁVY.

HOVORNA.



NAŠE ŘEČ

ROČNÍK XI. ČÍSLO 1.

JOS. ZUBATÝ:

NA PRAHU DRUHÉHO DESÍTILETÍ.

I.

Zajímalo by prý leckterého z našich čtenářů, jak se stalo, že před 10 lety počala vycházeti »Naše řeč«, a měl bych to prý napsati já, hlavní původce toho. Tak mi bylo řečeno, a v slabé chvíli jsem to i přislíbil; tím naši milí čtenáři snad omluví, budu-li tentokrát více psáti o sobě, než jsem zvyklý.

Je vlastně divné, jak já, srovnávací jazykozpytec a sanskrtista, dostal jsem se mezi »oprávce« jazyka českého. K tomu ke všemu jsem se narodil v Praze, jejíž jazyk od dob Husových má pověst jazyka pokaženého, v Praze jsem vyrostl a z Prahy jsem se mimo krátké prázdninové a jiné podobné přestávky vlastně podnes nikam nedostal. Ale předně pražská lidová mluva skutečných Čechů let šedesátých, přes některé kazy znešvařující její povrch, nebyla tak hrozná, jak se obyčejně myslívá, a za druhé vyrostl jsem v rodině dobře české a v době, jejíž učitelé, původem z největší části venkované, patřili k starší generaci naší inteligence, nezkažené ještě překotným novotařením a vedle něho často zbytečným mistrováním našeho spisovného jazyka. I moji rodiče pocházeli z venkova, otec z Dymokur, matka z Českého Brodu; a protože otec, jeden ze zakladatelů smíchovské občanské knihovny z let šedesátých, z níž vznikla dnešní knihovna obecní, byl, co se pamatuji, horlivý čtenář, nebylo u nás, v rodině nemajetného truhlářského mistra, nikdy zle o čtení, ať z knihovničky domácí, ať z knihovny občanské nebo odjinud. A nečtlo se u nás jen pro zábavu; otec sám, žák vesnické školy z první polovice

minulého století, který ještě v době, z níž pocházejí mé první upomínky, psával švabachem a bratrským pravopisem, osvojil si pilným čtením písmo latinské a pravopis nový, jako z jeho řeči již dávno předtím vymizelo východočeské splývání hlásky *v* před souhláskou s předchozí samohláskou v dvojhlásku *(leu, kreu, koneu,* jak se smávali v Králově, nebo podle »opraveného« znění v Králové Městci měststí synkové vesničanům z okolí, třebas za chvíli sami se zapomínali a řekli *zrouna, mrkeu* nebo něco podobného). A bylo zásluhou domova, že mně již v obecné škole leccos znívalo chybně, co jsem ve škole nebo při hře slýchal od jiných dětí. Tak na př. »já *tě* dám«; dobře se pamatuji, jak na mne působila ve 4. tř. — u Panny Marie Vítězné na Malé Straně; nejvyšší třída smíchovská byla tenkrát třetí, a do ní chodívali třebas 2—3 léta hoši, kteří neměli studovati — otázka kamaráda, jehož jméno podnes mám v paměti: »Kde máš tu barvičku, co jsem *tebe* dal?«

Na malostranském českém obecním reálném gymnasiu, jež bylo otevřeno r. 1865, v roce, v kterém já dokončil školu obecnou, měli jsme učitele skoro naskrze dobře česky mluvící. Mistrem krásného a správného slohu českého byl ředitel Václav Zelený, náš učitel dějepisu, který nám žákům nestrpěl jediného »ošemetného« slova; od něho a později od prof. dr. Bohdana Jedličky, našeho učitele řečtiny, po nějaký čas i němčiny a pak filosofické propedeutiky, naučili jsme se z češtiny nejvíce. Tolik, že jsme dovedli posuzovati češtinu učitelů jiných. Tak na př. suplenta, který se na krátký čas na ústavě objevil pro přírodní vědy; když za něho přišel k nám jednou ředitel na inspekci, dobře jsme viděli, jak pozoroval raději oknem, co se děje venku na ulici, a hned jsme uhodli, že si nový profesor na našem ústavě dlouho nepobude. Také čeština prof. Drozda, jenž od naší sexty byl katechetou našeho ústavu, málo se nám líbívala, ve škole, na kazatelně i v učebnici církevních dějin, již vydal právě v době, kdy jsme jí potřebovali.

Vypravuji to všecko, aby nikdo nemohl říci, že jsem se na stará léta stal češtinářem bez jisté průpravy. A proto přidávám, že jsem se v posledních třídách gymnasijních již i sám počínal po češtině ohlížeti. Zatím ovšem jen tak, že jsem čítal i starší památky české. Když r. 1870 byl dokončen Vojáčkův latinský slovník, běhávalo nás několik do universitní knihovny, kde jsme si do zásoby z něho shledávali slovíčka ze spisovatele, jejž jsme právě ve škole čtli; chodívali jsme tak ve čtvrtek po škole — jediný den, kdy tenkrát knihovna byla otevřena odpoledne —

a já jsem si obyčejně při tom početl v Hájkově kronice, někdy také trochu v Tylovi. Doma jsem míval něco ze smíchovské knihovny (i na př. Rozbory literatury staročeské; ba troufal jsem si i na pana Ondřeje z Dubé, jemuž jsem ovšem málo rozuměl); byly to svazky, které svou neporušeností se velmi prospěšně lišily od románů a zábavných časopisů téže knihovny. Dost jsem si tehdy také vypisoval, zvláště starých rčení a zvláštností v užívání pádů, předložek a spojek; z těch excerptů jsem dokonce část daroval později na universitě kolegovi, který dostal za státní práci otázku o užívání genitivu v staré češtině.

R. 1873 jsem vstoupil na universitu, tehdy ještě Karlovu-Ferdinandovu a nerozdělenou, t. j. z největší části německou. Tam mě zabraly skoro úplně věci jiné: klasická filologie jako předmět hlavní, srovnávací jazykozpyt a sanskrt u prof. Ludwiga, litevština u Leop. Geitlera, jenž se byl právě habilitoval. Na češtinu nezbývalo času a nebylo ani od koho se v ní učiti: prof. Hattalu jsem sice také poslouchával, ale poznámky z jeho čtení, jež jsem uznával za potřebí si psáti, znenáhla se scvrkávaly i na 2—3 řádky za hodinu, a prof. Gebauer, který se téhož r. 1873 habilitoval, čítal bohužel v touž hodinu co prof. Ludwig, v němž semestr od semestru více jsem spatřoval svého hlavního učitele. Ale aspoň na slavistiku jsem nezapomínal; naučil jsem se z Miklosiche a Geitlerovy Starobulharské fonologie církevní slovanštině, čítal jsem i v jiných slovanských jazycích, a shledával jsem, i co literatura srovnávacího jazykozpytu poskytovala k výkladu jazyků slovanských. Když na sklonku mých universitních studií při Jednotě českých filologů byla zřízena »Česká sekce«, doplňující posavadní činnost Jednoty věnovanou především filologii klasické, účastnil jsem se pilně jejích prací; dokonce jsem v ní jako úvod k cvičením, jež pak vedl prof. Gebauer, podal stručný obraz církevního jazyka slovanského.

Pak přišlo několik let, v nichž jsem bojoval s počátky tuberkulosy. V nich také uzrál úmysl, pokusiti se místo profesury gymnasijní o dráhu akademickou, a nastaly práce náležité přípravy k ní, m. j. chystání doktorské disertace, jíž jsem chtěl kruhy universitní na sebe upozorniti. R. 1882 byla rozdělena pražská universita; v květnu r. 1883 jsem předložil svou disertaci (Studie o metrické podobě védských hymnů), jež dosáhla účelu, který jsem měl na mysli. Bylo to pro mne tím důležitější, že právě v té době zemřel náhle Alois Vaníček, první profesor sanskrtu a srovnávacího jazykozpytu na naší universitě. Byl jsem vyzván, abych rychle dodělal doktorát, — několik dní před dru-

hým, filologickým rigorosem jsem měl poslední chrlení krve —, abych mohl jeti ještě na nějakou cizí universitu. Před prázdninami jsem se stal doktorem filosofie, ale na cestu jsem se nevydal, protože vídeňská vláda přes jednomyslné doporučení profesorského sboru nepovolila mi na ni podpory. R. 1885 jsem se habilitoval — nějaký den po potvrzení habilitace přišlo z Vídně vyřízení žádosti o cestovní stipendium; žádost byla vrácena »als gegenstandlos«, protože jsem se již habilitoval — a po prázdninách jsem začal čísti na universitě.

Samo sebou se rozumí, že nový docent a později profesor staroindické filologie a srovnávacího jazykozpytu neměl mnoho času na speciální studia o češtině. Ale nebyla přerušena nikdy, třebas jsem se musil spokojovati jen sledováním nových pokroků v poznávání dějin českého jazyka, a to spíše v širším rámci dějin jazyků slovanských vůbec. Ale, jak praví francouzské přísloví, člověk se vždy vracívá k svým starým láskám; a tak tomu bylo i s mou láskou k češtině. A zavedly mě k ní zpět samy práce jazykozpytné. Před více než 20 lety mě počala zajímati otázka vývoje indoevropské věty. Shledával jsem látku k jejímu řešení v rozličných jazycích indoevropských, v textech co možná blízkých vyjadřování prostému, nedalekému od vyjadřování původního, a samo sebou se rozumí, že jsem při tom nesměl nedbati jazyka, jímž sám myslím a mluvím. Tak jsem se vrátil zase k češtině; a protože podle jiného francouzského přísloví s jídlem přibývá i chuti, počal jsem se obírati češtinou důkladněji, i jinými otázkami z jejích dějin. Úvahy o české větě mě vedly i k tomu, abych si pro ně všímal jazyka dnešního, lidového i umělého; vždyť starší naše památky skoro ani neposkytují látky k poznání lidového, prostého vyjadřování, o něž mi šlo. O prázdninách r. 1905 jsem tak počal čísti — vedle básní Homérových — s perem v ruce naše spisovatele novější; a dobře se pamatuji, jak jsem ke konci prázdnin seděl pod Jindřichovou boudou na Krkonoších a narychlo si poznamenával myšlenky, které se mi ustálily na pětidenní osamělé potulce jako výsledek posavadních úvah, k nimž mi mimo prameny jiné daly látku spisy Třebízského a Raisovy.

Nebudu čtenáře obtěžovati všelijakými podrobnostmi; mohl bych také vykládati o tom, jak jsem si stále určitěji uvědomoval, co je ještě věcí a otázek týkajících se dějin jazyka českého, které i po veliké práci, jíž jim věnoval zejména prof. Gebauer, vyžadovaly by náležitého prohloubení našich vědomostí. Také jsem se pokusil o to, aby pro pěstování filologie věnované jazyku české-

mu a jeho písemnictví — ovšem i na nejširším základě českém i vůbec jazykozpytném a literárně-historickém — třetí třída České akademie založila zvláštní sborník monografií menšího rozsahu (obsáhlejší práce nalézají místo v jejích Rozpravách). O mých návrzích se jednalo v dubnu a v červenci 1909; výsledkem je »Sborník filologický«, jehož program sice usnesením třídy byl rozšířen na filologii vůbec, nejen českou, jehož posud vydané svazky však svým obsahem samým zřetelně ukazují, že i Sborník čistě bohemistický by měl v našem písemnictví i v publikacích České akademie své plné oprávnění.

To všecko jsou ovšem věci, které s úkolem a programem »Naší řeči« souvisí jen nepřímo: šlo mi především o potřeby čistě vědecké, scházela mým prvním pokusům na poli bohemistickém snaha obraceti se k širším vrstvám našeho národa, pomáhati, aby názory jazykozpytu o dějinách jazyka vůbec i mimo úzké stěny pracovny filologovy docházely pozornosti a snad i uznání také v kruzích neodborných přátel našeho jazyka a jeho krásy. Tím nepravím, že bych i pro tyto, řekl bych praktické stránky úvah jazykozpytných nebyl měl smyslu již odedávna; vždyť jsme byli vedeni k jazykové správnosti vědomě již na škole střední, sám jsem se vždy snažíval mluviti i psáti přirozeným a správným jazykem českým, koncem mých studií universitních pak zejména 1. vydáním matičního Brusu (1877) počala se hlásiti vědomá a úsilná snaha zastaviti náš spisovný jazyk na cestě ke ztrátě jeho pravé a čisté krásy. Ale ta snaha se u nás ozvala v plné síle právě v dobách, kdy jsem byl zaujat pracemi jinými, takže jsem byl spíše vzdáleným pozorovatelem jejích projevů i výsledků než přímým účastníkem.

Tím ovšem jest dán také můj poměr k našim brusům, k Brusu matičnímu i k ostatním, více nebo méně k němu se pojícím a na něm závislým (k nim ovšem nepatří Brus Hattalův, též z r. 1877); přiznávám se, že jsem je dlouho znal velmi povrchně. To mohlo býti chybou, ale plynul mi z toho i veliký prospěch ten, že jsem si na rozdíl od mnoha jiných přátel jazykové čistoty zachoval proti nim plnou samostatnost úsudku až do doby, v níž jsem se sám zase počínal podrobněji obírati otázkami týkajícími se dějin jazyka českého a také správnosti nebo nesprávnosti jednotlivých jeho zjevů. A ta samostatnost, nezávislost na brusech, jíž leckdos — neprávem — pokládá za liberálnost, zůstala mi podnes. Jde-li mi o otázku správnosti nějakého slova, nějaké fráze, vazby atd., vždy se podívám do brusů, ale vždy vezmu na pomoc také svůj vlastní soud o osudech podobných zjevů v jazykových dějinách

vůbec a zejména nikdy nezapomenu podívati se také, jaké plyne z jiných mně přístupných pramenů poučení o věci, o niž jde, a také z mých vlastních poznámek a výpisků, jichž jsem si nastřádal za léta dosti značné množství. A k úvahám a zkouškám podobným jsem míval příležitost dosti často již mnohem dřív, než se ve mně počínala ujímati myšlenka zakládati časopis věnovaný takovým otázkám. Láska k české knize, poučné i zábavné, provázela mě od mládí vždy, a přijde-li mi do ruky kniha, kterou jsem četl před mnoha a mnoha lety, nalézám v ní obyčejně i stručné poznámky tužkou, nejčastěji pouhý otazník nebo kratičkou čárku, týkající se něčeho, co mi bylo po stránce jazykové správnosti pochybné. A se zvěčnělým přítelem Jos. Králem, jenž nebyl zvyklý o čemkoli souditi polovičatě a jenž mimo jiné své české práce zejména v svých překladech až úzkostlivě dbal jazykové správnosti, mívali jsme často rozmluvy o takových věcech, jež, jak se u Krále rozumělo samo sebou, se nespokojovaly pouhými dohady. A ani Král nebyl z těch, kterým stačilo podívati se do některého brusu; naše rozmluvy z tohoto oboru vlastně obyčejně vycházely z jeho pochybností o správnosti některé jejich zápovědi a končívaly jeho úsudkem o brusech vůbec a našich zvláště, jež ani nebývaly vždy lichotivé! A tak se vysvětluje, co mi nedávno říkal přítel Ertl: kdyby se provedla statistika všeho, co jsem do Naší řeči napsal (se svým jménem i bez něho), že by více bylo věcí, jichž proti brusům hájím, než toho, v čem se s nimi srovnávám.

Ale je čas, abych se vrátil k vlastnímu svému úkolu. Pracoval jsem tedy asi tak od r. 1905 dosti pilně o otázkách týkajících se češtiny, čerpaje ovšem při tom i ze zkušeností shledaných studiem jazyků jiných. Něco jsem z těch prací uveřejňoval na př. v Listech filologických v Časopise pro moderní filologii, ve Sborníku filologickém, a když bývalá vídeňská vláda projevila za světové války tolik lásky k českému jazyku, že jediného profesora českého jazyka na tehdejší universitě Karlově-Ferdinandově povolala na bojiště a přímo naznačila, že si nepřeje (»... wird nicht entgegengesehen«) opětování žádosti, aby byl z vojny propuštěn, a když oběma profesorům jazyků slovanských nemoc bránila ujmouti se opuštěné češtiny, nabídl jsem fakultě služby své. A tak jsem několik semestrů vykládal i o češtině, buď zvláště anebo (ve čteních o skladbě) tak, že jsem v širokém rámci srovnávacím hlavní místo ponechával češtině, a řídil jsem i cvičení seminární; vydatným pomocníkem mi byl tehdejší docent srovnávacího jazykozpytu, nynější profesor Hujer. Při tom jsem byl tehdy nějaký čas předsedou Sdružení překladatelského, z něhož vyšla pak

Jednota Svatopluka Čecha; tam jsem měl hojně příležitosti účastniti se úvah o úpadku našeho jazyka spisovného (zvláště v četných nádenických překladech cizích románů, jimž vedle novin náleží z jeho pramenů největší podíl) a o cestách, po nichž by mu bylo možno čeliti. Tam také jsme uvažovali již o vydávání časopisu, který by měl v té věci pomáhati; nedostatek peněz byl příčinou, že se Jednota musila spokojiti skrovným »Věstníkem« a »Českými hovory«, objevujícími se občas ve volných lhůtách. Podnět k této myšlence vycházel i v Jednotě ode mne a měl jsem při ní na mysli krakovský »Język polski«, vydávaný spolkem přátel jazyka polského.

DROBNOSTI.

BOJIŠTĚ U SLOVENSKA.

Francouzský básník J. Richepin, před nedávnem zemřelý, vypravuje v jedné ze svých povídek o muži, který byl sice poctivost a přičinlivost sama, kterému se však v životě obracelo všecko jen v neštěstí, příkoří atd. Když zemřel, chtěli jeho přátelé aspoň na jeho náhrobku napraviti nevlídný osud, který ho po celý život stíhal; objednali pomník a uložili kameníkovi, aby vytesal naň slova: CI GIT X. Y., HOMME DE BIEN (zde odpočívá X. Y., poctivec). Ale jaké bylo jejich překvapení, když se octli před náhrobkem, na němž stála slova »Ci gît X. Y., HOMME DE RIEN (zde odpočívá X. Y., ničema). Nepozorný kameník obrátil náhodou v slově BIEN spodní oblouček litery B místo dovnitř — ven. Škodolibý, nepřátelský osud pronásledoval ubohého občana svým výsměchem až za hrob.

Tato Richepinova povídka se mi vynořila na mysl, když před nedávnem s velkou slávou zasazovali na radnici nad deskou, kryjící prsť z bojiště verdunského, novou desku s nápisem: *Zde jest uložena prsť s bojišť u Zborova, Dobrudži, Bachmače, Terronu, ze Sibiře a od Doss' Alta.* Naše řeč už V, 300 při zasazení první desky upozornila na ostudné, kramářské psaní »bojiště verdun-ské, obcí verdun-skou«, připomínající známé »české« nápisy na firmách »Rosa Raubiček-ová« a p. S novou deskou přibyl však nový políček českému jazyku na svědectví, jak málo úcty máme k rodné řeči i na místech representativních a téměř posvátných. Ti dobří hoši z českých dědin i měst, jejichž krev s prstí smíšená je uschována pod novou deskou, umírali pro osvobození národa i za práva

a povznesení »milého našeho a milostného otcovského jazyka«, jehož ponížení zakusili ve stínu černožlutých praporů víc než kdokoli jiný. Neblahý osud jim nedopřál dočkati se ovoce svých strastí na bojištích, jen kovová deska nad prstí jejich krví zbrocenou po boku desky se jmény pobělohorských mučedníků má hlásati kovovými literami jejich oběť za vlast, národ i jazyk mateřský. Ale sotva by se asi zaradovali tito velcí mrtví nad památní deskou jim posvěcenou i nad tím, jak si živí váží jazyka, za nějž oni umírali. Kdeže mísili svou krev s krví rumunskou? U Dobrudži? Mluví tak nějaký Čech, který ví — a měl by to věděti celý národ z dějin svého osvobození —, že Dobrudža je kraj jako Slovensko a ne město jako Zborov? Je prsť zde uložená vyňata namátkou odkudkoli ze Sibiře, či je z bojišť na Sibiři? Je jen od Doss-Alta, či přímo z bojiště na Doss-Altu, kde se pokryli slávou i krví naši italští legionáři? Proč tedy nezní nápis na desce v ten smysl, že je tato vzácná prsť *z*) bojišť u Zborova, v Dobrudži, u Bachmače, u Terronu, na Sibiři a na Doss' Altu?* Vyjádřil by se který Čech jinak? Není to také výsklebek osudu, když se všem těm bojovníkům za práva národa i jazyka českého dostane za odměnu epitafu jazykově takto zkomoleného? L.

PŘÍPONY -IŠTĚ, -ISKO V ČESKÝCH NÁŘEČÍCH. (NŘ. 10, 149).

Moravské a slovenské *-isko* nemůže ujíti pozornosti toho, kdo je rodák ze západní oblasti, dá-li se do hovoru s krajany na východě našeho státu. Vzpomínám si posud živě, jak mi sytě znělo v řeči moravských Valachů v Horní Bečvě, když se mi na př. letitý Vašut chlubil: »Máme býka obecního, a to je býčisko!« A z vyprávění jiného staříka jsem si zapsal tuto historii o vodníkovi:

Vasrman ňa též, potvora, raz přejél na naším potůčku. Taký čérný pes ležél na lavce a tak mu z huby plamen pálál. Já si povídám: Co budu utěkať? Neuték sem. Ale to sa ně tak zemknúl z lavky a taký strach na ňa dopustíl, myslél sem, že sa steknu. Vedla bylo v kopečku takové studnisko, pro krávy napajadlo. Já hop do téj studně! Bylo to studnisko nevychráněné a já sem býl ráno jak sviňa zamazaný. To on dopustíl, ten potvora, taký strach na ňa — vasrmanisko!

---

*) Ve výrazu „z bojiště“ je mimo to i pravopisná chyba; výrazy ty označují původ (provenienci) prsti, a proto je tu na místě předložka z (třeba se říká „na bojišti“), jako ve výrazech „tráva ze zahrádky, kvítí ze hřbitova, srdečko z pouti, památka z vojny“ atd.

Vývojová vlna, jež přenesla tuto novou příponu *-isko* až přes hranice Čech, narazila zde na staré *-iště* a neměla patrně již dosti průbojnosti, aby zdolala jeho posice. Tak jest dosvědčeno z Polnicka (u Hoška 115) *brabisko* vedle *brabišče* (mraveniště), *važisko* vedle *vážišče* (dřevo pro váhy u vozu) a lesy se tam jmenují brzy *Dělniska,* brzy *Dělniščata.* Tento paralelismus obou přípon bez významového rozlišení je mi znám v hojné míře z Rychnovska. Tam žije *vohnísko* vedle *vohniště, spálenísko* vedle *spáleniště, strnísko* vedle *strniště, jetelnísko* vedle *jetelniště, vejvařísko, vejveřísko* vedle *vejvaříště, vejřeviště* (místo, kde v poli vyvěrá voda), *smetnísko* vedle *smetiště, balvísko* vedle *balviště* (dráha z hlíny upěchovaná k velikonočnímu koulení vajíčky); *Spálenisko* se jmenuje samota u Jahodova, *Spáleniště* je osada u Dobrušky; *Hradisko* najdete u Tutlek a u Slatiny, *Hradiště* na př. u Koldína; u Doudleb se říká *na Bělísku,* u Kostelce n. O. *ve Lhotiskách,* ale zase je známo označení *v hliníšťatech* od Častolovic, *v hadišti* je polní trať u Horek Kosteleckých, *Rybniště* se jmenuje údolí u Skorenic, *Kaliště, Rviště* obce u Brandýsa n. O., *Chmeliště* ves u Dobrého, *Sedliště* dvě obce u Litomyšle. Na Rychnovsku se sice říká *ó, seš ty dobrotísko,* to je *babísko, chlapísko, flámísko, lumpačísko* (vše s významem zveličujícím, hanlivým), nebo i *třasovísko* (bahnitá půda), *latovísko* (větší množství, na př. sražené krve, hub v lese a pod.), ale naproti tomu je v slovech místního významu *hliniště, kaliště* (louže), *řečiště, rejdiště, tratoliště, kameniště, trniště* a v názvech držadel, jako *bičiště, hrabiště,* původní přípona ještě v neztenčeném užívání.*)

Je zajímavé, že se v částech bližších k Moravě, na Žambersku, jeví stále větší převaha přípony *-isko,* na př. *pastvisko, bahnisko, kopisko, hnojnisko, vohnisko, režnisko* nebo také *řísko* (žitné strniště), *vousisko* (ovesné strniště), *ječnisko, strnisko, japčisko* (pole po bramborách) a ve jménech nástrojů, na př. *kosisko, hrabisko.* Z Českotřebovska dokládá J. Tykač (Český lid 10 [1901] str. 396) *žitnisko, drvisko* (paseka), *jablovisko* (brambořiště), *latovisko* (kaluž), *bičisko.*

Děje se tedy na českém pruhu přilehlém k Moravě takřka před našima očima boj dvou přípon, který se na východ odtud už dávno ukončil vítězstvím nového *-isko.* V ostatních Čechách má lidová mluva jen pův. *-iště.* V Kladsku na př. je *spropadliště* (díra v síni do sklepa), *vejřeviště, výhřaviště* (místo v poli, kde vyvěrá voda),

---

*) Za cenné informace zde děkuji p. prof. Janu Školníkovi, rodilému z Rychnovska. P. Frant. Starý, rodák z Horek Kosteleckých v okrese rychnovském, poslal redakci NŘ. bohatý seznam slov s příponou *-isko;* podle jeho údajů se *-iště* objevuje v názvech polních tratí a několika obcí.

žabiště (malá kaluž), *Pod zelišťaty, (pod)kamniště* (kouzně), *koštiště* a j. V jižních Čechách říkají *v řepištích, ze strnišťat, na pastvištěti, shrab to do kopišťat, housenišťata, bramborniště* a o nástrojích na př. *tratariště* (držadla u trakaře), *važiště* (u vozu), *korbiště* (svršek korby), *kudliště, porýště* (topůrko) atd. Přípona *-isko* je v Čechách lidově rozšířena nejvíce v slově *dobrotisko;* tu a tam se říká také *lumpisko, flámisko, chlapisko.*

Tato slova mají zřetelný významový odstín zveličovací a hanlivý (na Rychnovsku i na př. *je to babisko!),* který je u slov s *-iště* dosvědčen jen ze Železnobrodska (viz NŘ. 5, 100), kde se nelibost se zvířaty projevuje názvy, jako *psiště, kočiště, koniště, koziště, slepičiště, kohoutiště,* a také odjinud z Podkrkonoší. V těchto severovýchodních končinách je živá přípona *-itý,* která je podle výkladu W. Taszyckého základem vývoje přípony *-iště.* Tak říkají na Kladsku *ty chasa sou dnes celý rozbanditý* (o dětech rozdováděných); *to je takouvá potvora lenošitá; bába, ale eště votočitá* atd. Odtud je k zveličujícímu a hanlivému významu slov na *-iště* cesta přímá.

Po hláskové stránce zasluhuje zvláštní pozornosti žamberecké *řísko* a jihočeské *říště* (= žitniště). Je to totéž slovo jako polské *ržysko* (strniště) a náleží k starému názvu pro obilí *rež.* Hláska *ř* tu vznikla splynutím *rž,* jako čteme již v starších památkách *nýbrž* (u Blahoslava), *na vajtřné lidi* (u Hájka), *střeň* (stržeň) a pod. (srv. Gebauer, Hist. ml. I, 349). V. J. Dušek, který slovo *říště* zaznamenal z Brančova na Domažlicku i s významem ‚pole' (Kmenosloví nářečí jihočeských [Praha 1902], str. 39), nebyl si patrně vědom tohoto jeho původu, protože je přiřaďuje k ostatním označením místa poznámkou, že k nim přešlo analogicky. Jako slovo obvyklé na Krkonošsku je *říště* uvedeno v Světozoru 9 (1875), 8 v »Dodatku k podřečí okolo Vysokého« od F. Vojtěchovského. Stejného původu je asi název vesnice *Říště* v okrese blatenském.

Ale nejpoučnější je hojný paralelismus obou přípon *-iště* a *-isko* při českomoravských hranicích (v. NŘ. 10, 149 n.). Ohniskem, z něhož vyšel rozvoj suffixu *-isko,* bylo území polské. V polštině vytlačilo *-isko* starou příponu *-iště* úplně a beze zbytku již před půl tisíciletím. Odtud nesla tuto novotu vývojová vlna v soustředných kruzích na všecky strany. Než jako když zčeříme hladinu v jednom bodě a uvedou se v pohyb hmoty vodní všemi směry, ale síla zčeření je tím menší, čím dále od místa vzniku, tak je tomu i se šířením jazykových novot. Vývoj přípony *-isko,* zasáhnuv valnou část oblasti československé, zastavil se na hranicích Čech. Novota neměla již dosti síly, aby zcela ovládla pole.

Tendenci po jednotnosti na celém území se postavila v cestu věrnost tradici. Střetly se tu dvě síly, jež od věků působí v lidstvu a tedy i v jazycích. Poněvadž první síla byla na prahu Čech již ochablá, zůstalo v mluvě lidu českého a také v češtině spisovné při starém *-iště*. To však neznamená, že bychom měli právo, bråniti spisovné mluvě, aby neužívala k vyjádření určitých významových odstínů dublet, jako *hlediště* — *hledisko, stanoviště* — *stanovisko* a pod. Zde musí »věrnost tradici« povoliti, aby se společný nástroj k vyjadřování myšlenek zbytečně neochuzoval

Pomístná jména východočeská, jako *Hradiště* vedle *Hradisko, Týniště* vedle *Týnisko, Sedliště* vedle *Sedlisko,* a apelativní dvojice z Polnicka a Rychnovska výše vyjmenované jsou živá svědectví pro vlnovou theorii, jíž už před 50 lety vyslovil Johannes Schmidt výklad zákonů všech diferenciačních jevů jazykových a podmínek, jimiž se řídí příbuznost jazyků.

F. Oberpfalcer.

POSUDKY A ZPRÁVY.

Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. Vydala komise pro reformu československého trestního zákona. I. Osnovy, str. 94, II. Odůvodnění osnov, str. 215. Nákladem ministerstva spravedlnosti. Praha 1926.

Zpráva o přípravných osnovách nového trestního zákona je třetí referát, který přináší Naše řeč o mluvě našich zákonodárců. První referát o zákoně o všeobecné dani přepychové atd. (NŘ. 5, 277) vyzněl v protest proti nedbalosti, s jakou je odbývána jazyková forma našich zákonů. V druhém posudku, který se týkal zákona na ochranu republiky a o státním soudě (NŘ. 7, 142) bylo možno referentovi uznati snahu o lepší formu zákona, jevící se i positivními výsledky aspoň v prvé části zákona, a vysloviti naději, že se u našich vysokých úřadů začíná probouzeti svědomí a úcta k jazyku státnímu. Zpracování trestního zákona, jemuž je věnován tento třetí referát, věnovalo ministerstvo spravedlnosti, jak se z předmluvy dovídáme, obzvláštní péči, svěřivši je komisi složené z nejlepších odborníků československých a podrobivši je před definitivním textováním mnohonásobné kritice odborných časopisů, vědeckých institucí, úřadů atd. Od prvních porad o nových osnovách trestního zákona až do jich vydání v té podobě. o níž zde chceme referovati, uplynulo pět let. Snad i to smíme uvésti na doklad péče ministerstva o dokonalost těchto osnov

a jeho porozumění pro důležitost i jejich jazykové stránky, že si ministerstvo posudek Naší řeči samo vyžádalo.

O předběžných osnovách tohoto nového, tak pečlivě připraveného zákona bylo by možno opakovati mnoho z toho, co bylo řečeno k chvále zákona na ochranu republiky. Je tu patrný především proti starším zákonům značný pokrok stilistický. Někdejší právnická šroubovanost a zamotanost slohová ustoupila prostotě a jednoduchosti, která i při větných útvarech dosti složitých činí obsah celku snadno přehledným, jasným a srozumitelným i laikovi. Třebaže při stavbě vět rozhoduje dosud jen rozvrhování a uspořádání čistě logické, zasluhuje i tato stránka uznání a je možno se nadíti, že se postupem času dočkáme od příštích autorů našich zákonů i estetických zřetelů při stavbě jednotlivých článků zákonných. Na př. definice nekalé soutěže (§ 289): »Kdo v úmyslu, aby výhodněji udal zboží nebo služby, jim přisuzuje ve veřejném oznámení nebo vyhlášce vlastnosti, jichž nemají, takže to může vzbuditi podstatně nesprávné mínění o jakosti, množství nebo hodnotě zboží nebo služeb, trestá se atd.« není sice stilisticky bezvadná, má místa výrazově přetížená a nevyvážená, dělá v půli dojem nastavenosti, ale je jinak zcela jasná a při vší jasnosti vyčerpávající. Podobných příkladů stejně jasných a průzračných, třeba zase s jinými vadami konstruktivními, dalo by se najíti v těchto předběžných osnovách mnoho.

Ještě více bude možno opakovati z posudku o zákonu na ochranu republiky, obrátíme-li nyní zřetel k vlastnímu předmětu svého referátu, t. j. k jazykové stránce předběžných osnov trestního zákona. Jako v onom, tak ani v tomto zákoně není chyb tvaroslovných; to v nás budí naději, že se aspoň tato stránka mateřské řeči začíná i v úředních spisech konečně standardisovat a že se v chybách toho druhu začíná spatřovati právem defekt, který není ve shodě s vážností a důstojností zákona. Ve vlastních osnovách zákona (str. 9—94) jsou jen tyto tvarové odchylky: *jejíž* účelem 41*) m. jejímž; sebe *sama* 87 m. samého; *rozumí se* (penězi v této hlavě rozumí se peníze kovové atd.) 59 m. rozumějí se; *ohražený* 77 m. ohrazený; *uvědoměn* 9 m. uvědomen; dva *roky* 33, ač jinde bývá správněji »pět let« 35 a j. Místo »šest *týdnů*« 21 řekl by Čech spíše »šest neděl«, ale tu snad rozhodovala při volbě výrazu dvojvýznamnost slova neděle (zostření lze uložiti nejdéle na šest týdnů). Nejednou se objevuje v osnovách příd. jméno s příponou *-ší,* i když není překážky užíti věty relativní (tato ustanovení platí o nezletilých *dokonavších* osmnáctý rok a marno-

*) Kde není znaménko §, je citována stránka.

tratnících, jen když atd.); horší chyba však je, že příd. jména tvaru dokonavší je užito i ve významu budoucím (souvisí to s obecnou nejistotou v užívání perfekta a futura v zákoně, o níž dále), na př. úkolem dozorčí rady je upozorňovati na *vyskytnuvší* se nedostatky 31, t. j. na nedostatky, které se vyskytnou ve věznicích. Častá tvarová chyba je nesprávné vokalisování předložek; na př. *ve* kterém 11 m. v kterém, *ve* svém 21 m. v svém, *ve* druhé, *ve* třetí 35 m. v druhé (v jedné ruce kalamář, v druhé ruce pero Erb.), v třetí, *od d*ne 12 m. ode dne (den ode dne ap.), *se*pisovati 89 m. spisovati atd.

Také v tvoření slov má zákon leckteré zvláštnosti. Tak na př.: nově (a ne právě správně) utvořeno tu příslovce *výběrmo* (čin, na který je stanoven výběrmo žalář a jiný trest 12, je-li na čin trestný stanoveno několik trestních sazeb výběrmo 28), zbytečné, neboť lze tu vystačiti s výrazy jinými »na vybranou, buď — anebo« a p.; místo ob. spřeženec užito 69 slova *souspřežník* (cituje je Kott ze Sušila, který si libovával v takových podivnůstkách), ač význam »spolu« cítíme v předponě *s*- (oni se spřáhli) dosud tak jasně, že další předpona *sou-*, téhož významu co *s-*, je tu zbytečná; místo »hodnověrný« bývá (na př. 56, 62) *věrohodný* (glaubenswürdig); m. *zkušebný* (na př. zkušebná doba a p.) 18, 28 je správnější zkušební, m. *reálný* 23 reální. Titěrnost zákona nedůstojná je železniční *jízdenka* 61 m. jízdní lístek, lístek na dráhu (není to arci Eisenbahnfahrkarte, ale proč stačí Francouzům billet [de voyage n. de chemin de fer]?); stejně nepěkně působí v ústech zákonodárců, od nichž očekáváme výraz klasický, oblíbené slovo dnešní obchodní hantýrky *provoz,* a to i na takových místech, kde j e s t možno se mu vyhnouti (krádež na věci sloužící k provozu podniku 78 m. »na věci k podniku potřebné, k chodu podniku« anebo aspoň »k provozování podniku nezbytné« a p.); také *úplata* uznána již patrně za nezbytný výraz právní češtiny, ač bylo v NŘ. již při dřívějších kritikách našich zákonů (5, 281) vyloženo, že slovo úplata (uplatiti, úplatný a p.) může Čechovi znamenati jen to, co něm. Bestechung, a ač na místě, kde ho bylo v tomto zákoně užito (konati práci, jež mu byla za úplatu přikázána 91), s výrazem »za plat, za peníze« zcela se vystačí. Také slovo *obžaloba,* kterého ani Jungmann ještě nezná, úplně vytisklo starší slovo *žaloba,* s nímž naši starší právníci také úplně vystačili; bylo-li důvodem slova obžaloba sloveso obžalovati, je s podivem, proč také na př. slova žalobce (žalobník), žalobný nebyla

*) Příponou -mo se tvořila příslovce od kmenů slovesných (mer-mo, seč-mo a p.); dnes se jí však příslovce vůbec už netvoří.

změněna v obžalobce (obžalobník) a obžalobný (spis a p.). Připočteme-li k těmto tvarovým odchylkám a zvláštnostem ještě několik málo pravopisných chyb, na př. *na jevo* 19 m. najevo, *jakoby* čin byl dokonán 13 m. jako by, pěti *léty* 39 m. lety, st*í*hatelný 51, 52 m. stihatelný, ukr*ý*vačství 94 m. ukryvačství, bylo by to asi všechno, co bychom z této nejelementárnější partie české mluvnice mohli předloze nového zákona vytýkati.

Víc námětů k výtkám se objeví, obrátí-li kritik jazykovou stránku této předlohy rozbírající zřetel na vlastní a podstatnou stránku řeči, t. j. na způsob, jakým autoři zákona těchto celkem správně tvořených forem, slov, pádů, slovesných tvarů atd., v své praxi užívali. A tu je dost co vytýkati. Na př., chceme-li postupovati soustavně, hned při užívání pádů: čteme na př. pokus *činu* 13 m. o čin (pokusiti se oč, jako »spor o pozemek« = příti se o pozemek atd.); náklady *výkonu* trestů 32 m. na výkon (podle vazby nakládati nač; spr. ovšem »náklad masa« podle v. »nakládati co«); odsoudí-li soud vinníka k trestu žaláře nejméně *jednoho roku* 21 m. odsoudí-li ho do žaláře nejméně na rok (jinak lze říkati častěji: dvouletý atd. žalář); obchod *ženami* 10, 69 a j., *otroky* 76 m. s ženami, s otroky (námitka, že by se tu mohl rozuměti obchod, při němž jsou ženy n. otroci spoluobchodníky, je v zákoně trestním absurdní; ostatně této správné české vazby šetří dokonce vídeňskou vládou vydaná Juridisch-politische Terminologie für die slav. Sprachen Oesterreichs z r. 1850); říditi své jednání *podle* správného rozpoznání 14. m. správným rozpoznáním; možnost naložiti *věcí* 54 m. s věcí; přivtěliti území republiky *cizímu státu* 40 m. k cizímu; stěžuje-li si vězeň *do kárného trestu* atd. 34 m. na kárný trest (ale spr. stěžuje-li si do ředitele věznice a p.). Stejně nepochopeným archaismem jako toto rčení je i vazba: chrániti jej (chráněnce) *nových trestných činů* 38, neboť genitivem u slovesa chrániti (a hájiti) vyjadřoval se zpravidla předmět ochrany (chrániti lidu svého), kdežto věc chráněnce ohrožující se vyjadřovala zpravidla pádem předložkovým, obyč. před něčím, tedy v našem příkladě: chrániti ho *před* tresty, v nářečích východních *od* trestů; i tento moravismus se tu vyskytuje, na př.: přechovatelny mají chrániti *od zločinců* 38 m. před zločinci. Archaismus v celém zákoně důsledně provedený je genitiv u komparativu, na př. zkušebná doba kratší *osmi let* 18 a č., kde dnešní jazyk užívá už jen spojky *než* (NŘ. 7, 24), kratší než osm let atp. Brusičská strojenost (i věcně nesprávná) je užití předložky *za*, mluví-li se o loupeži spáchané *za jízdy drahou* 80 a míní-li se tím: při jízdě, mezi jízdou (t. j. ve vlaku); neboť čin spáchaný za jízdy drahou znamená prostě v tu dobu, když vlak jel (třeba

mimo vlak). Podobná strojenost v užití předložky *za* je ve větě »odsouzený byl zatčen *za výkonem trestu*« 18, kde předložka za má míti význam kausální (zatčen za tím účelem, aby byl trest na něm vykonán), neboť předložky za v tomto významu se v nové češtině užívá jen v určitých rčeních ustálených (jíti za obchodem, za chlebem, za výdělkem, ne však pracovati za pochvalou a p.).

Na některých místech (na př. při výčtech) bývá předložka položena jen jednou, ač usus vyžaduje opakování předložky; na př.: podněcoval-li vinník *k* úkladům o republiku, přípravě úkladů o republiku, válečnému škůdnictví, vyzvědačství atd. 56 m. k přípravě úkladů, k válečnému škůdnictví atd., neboť tu jde o řadu pojmů samostatných, nikoli o členy představy kumulativní (přes hory a doly a p.).

Také v užívání zájmen je v zákoně nejedna nepřesnost; na př. vedle spr. *jejich* vážnost 59 bývá často nespr. *jich obsah* 24, *v jich* snahách 42 (a pod. 47, 56, 70) m. jejich; často bývá užito místo zájmena který zájmena jenž, ač se v zákoně zpravidla míní představa, o níž je řeč (na př. osoba, čin), genericky (obecně), ne individuálně, na př. člen zákonodárného sboru, *jenž* poruší povinnosti svého úřadu 47, t. j. každý člen sboru, a tedy který (pod. 48, 79 a j.). Proti právu bývá vynecháno zájmeno *ten;* na př. *čin* (o němž byla dříve řeč, t. j. hraničný (!) pych) se stíhá jen na soukromou žalobu 91 m. ten čin. Naproti tomu nemístně je užito zájmena *ten* v článku: vězňové nemají býti podrobeni větším omezením, než *toho* vyžaduje účel přechovatelny 38 m. než vyžaduje účel (anebo: než takovým, jakých vyžaduje atd.).

Již zpředu se stala zmínka o tom, že bývá v osnovách trestního zákona užito tvaru minulého m. budoucího (vyskytnuvší se nedostatky m. které se vyskytnou). O tom ještě několiv slov. Slovesný čas, který se hodí nejlépe k povaze zákona vztahujícího se skoro vždycky jen do budoucnosti, je čas budoucí jako forma předvídací a přikazovací (v nejširším smyslu slova, tedy nejen futurum, nýbrž i imperativ, přít. kondicionál, chci, mám a p. s inf.), na př.: »kto po provolání (odúmrti) otpor *učiní* po poslu, *má* se k tomu otporu *přiznati* sám; pakli se *nepřizná, ztratí* při svú, a *přizná-li se, má* každé suché dni k súdu *stávati* dotud, dokudž *rozsúzen* o ten spor *nebude*« Všehrd Jir. 25. Vedle futura bývá častý i čas přítomný (obyč. slovesa nedokonavého), který (nehledě k definicím a t. zv. présentu relativnímu) přenáší bu-

---

*) Umřel-li kdo bez dědiců, padl jeho majetek po jisté době — vyhrazené dědicům a p., aby se o ně hlásili — jako odúmrt na krále a král jej mohl děti někomu, kdo si jej na něm vyprosil (odtud výprosa, výprosník).

doucí příkaz do přítomnosti formou popisu usu právního a který jsa platnosti obecné neboli gnómické zahrnuje do zákona děje přítomné i budoucí (ne však minulé); na př.: »ktož *béře* pro viece, než *má bráti,* (t. j. kdokoli a kdykoli béře a tedy i bráti bude), též kto na český groš *béře,* nemaje než na míšeňský bráti, i tento i onenno zmatečně *béře«* t. 245. Jde-li o děje podřízené, předcházející děj hlavní jako předpoklad, je v zákoně na místě především futurum, zvl. slovesa dokonavého (zastupující t. zv. futurum exaktní); »pakli se *nepřizná* (dříve), *ztratí* (potom) při svú« atd. Minulý čas (praeteritum) mívá v zákonech a právních spisech českých platnost omezenou a bývá zpravidla jen v případech, které se vztahují na dobu před vydáním zákona (na př. kdo *byl* před vydáním zákona vlastníkem něčeho) anebo má platnost relativní, t. j. znamená děj, který vzhledem k jinému ději třeba pokládati za stalý. »A toho (komorníka, posla soudního) když přivedeš na miesto (loupeže), svolaje ty súsedy a lidi, kterýmžs již to prvé *oznamoval* (relativní minulost k podřízenému ději svolaje), při jich přítomnosti komorníka všudy zvoď a tu jemu dveře vyražené atd. ukaž, a všecko, kdežť se jest a na čem škoda *stala,* nic neobmeškávaje 6, 153. Takové relativní perfektum je na př. ve větě: »kdo způsobí, že taková opatření se stanou známými cizí moci, ačkoli mu povinnost uchovávati je *byla* výslovně *uložena* (perf. vzhledem k slovesu stanou se), trestá se atd. 41 (volně). V takovýchto případech, ač jde o děj předcházející a o zákon, futura užíti nelze. Těchto zásad souslednosti časové se v našem zákoně většinou dbá, protože jsou logické; jen v takových případech, kde se od této české souslednosti časů liší němčina, nahrazujíc t. zv. futurum exaktní perfektem (ich werde froh sein, wenn die Hochzeit stattgefunden hat, srov. NŘ. 10, 314), bývají i v zákoně odchylky podle vzoru německého. Na př.: *vyšlo-li* po povolení výmazu najevo, že se odsouzený dopustil trestného činu, zruší soud výmaz 19 m. vyjde-li najevo (fut. ex.), že se dopustil (relativní minulost), zruší (fut. základní); upustí-li vinník od trestné činnosti dříve, než ji *ukončil* 13 m. ukončí;*) nesmí odsouzený býti podmínečně propuštěn dříve, než si *odbyl* tři čtvrtiny trestu žaláře 39 m. než si odbude; soud může trest zmírniti, jestliže vinník dobrovolně a ne proto, že jeho čin vyšel (spr.) najevo, vyjeví pravdu prve, než z činu *vzešla* závažná

*) Při spojce než je ovšem poměr obou budoucích časů (ve větě hlavní a vedlejší) obrácený; futurum ve větě vedlejší neznamená futurum exactum, futur antérieur, nýbrž futur postérieur (before-futur podle Jespersena): upuštění se stane, musí se státi před dokonáním. Je to typ: oblecte se, než přijdu (obráceně: oblecte se, až přijdu).

škoda nebo když další škoda tím může býti zamezena 57 spr. než vzejde škoda; forma spr. i nespr. pospolu: totéž právo má soud, jestliže vinník vyjeví pravdu prve, než z činu *vzešla* závažná škoda (nespr. m. vzejde), jakož i když odvolá nabídku ke křivému svědectví prve, než se *doví* (spr.), že byla přijata (relativní minulost) a p. Odtud pak také nejistota v užívání přechodníků tvaru *vyslechna* (bud.) a *vyslechnuv* (min.); na př.: výši peněžitého trestu ustanoví soud, *vyšetře* průměr příjmů odsouzeného 20, spr.; ale nespr.: ministerstvo může, *vyslechnuvši* ústřední radu, stanoviti výjimky 20 m. vyslechnouc (může s tou podmínkou, že vyslechne; děj toliko myšlený a tedy budoucí). Přechodník sice tvarem správný, ale nemístně užitý, je ve větě »kdo *rozhodna* se spáchati trestný čin, jej podnikne, trestá se, nebyl-li čin dokonán, podle téhož ustanovení, jako by čin byl dokonán 13, neboť přechodníkem *rozhodna* není tu vyjádřena pouhá průvodní okolnost, nýbrž děj stejně závažný jako děj slovesa podnikne (obé rozhoduje o trestnosti), a proto tu mělo býti užito indikativu (kdo se rozhodne ... a také jej podnikne); pod. § 58.

Jako stereotypní formule vyhrůžné užívá zákon zpravidla formy *trestá se*. V starších památkách právních bývá spíše forma pasivní, *buď potrestán, budiž potrestán,* a to trvám větším právem. Neboť nehledíc k tomu, že u slovesa *trestati* je možnost (obecně ovšem) pojetí zvratného (ty se potrestáš), jsou v zákoně splněny v tomto případě hlavní podmínky k užití pasiva, které bývá zvl. na místě, je-li v popředí zájmu subjekt pasivní a neběží-li tak o průběh děje, jako spíše o resultující stav blízký adjektivu (proto i v řeči lidové bývá: budeš za to trestanej, byli za to všichni tuze trestaní, dokonce častěji než s perfektivem potrestanej). Tedy: kdo se toho neb onoho činu dopustí, bude *trestán* n. *potrestán* (vězením). Ostatek příště.*) V.

Z NAŠICH ČASOPISŮ.

Věstník ministerstva vnitra roč. VIII, čís. 8 a 9 přináší zajímavou rozpravu dr. Ant. Profouse: Co znamená jméno Praha. Autor podává nejprve přehled dosavadních výkladů; řadí je ve čtyři skupiny. Nejstarší jest výklad Kosmův, podle něhož Praha jest práh, před nímž mocní tohoto světa budou hlavu skláněti. S tímto výkladem souhlasili Dalimil, Pulkava, Hájek, Strán-

*) Zbytek referátu bylo nezbytno vzhledem k nynějšímu rozsahu čísla odložiti do sešitu příštího. Výminečně. Příště se redakce bude snažiti, aby všechny články a referáty byly vždycky v témže sešitě ukončeny. R.

ský a j. Druhý výklad je Schlözrův a Durychův, jejž uznávali také Dobrovský, Jungmann a j. Jest to vlastně výklad shodný s výkladem Kosmovým, jen práh, od něhož se Praha odvozuje, není práh domovní, nýbrž práh říční. Ale osady jinde nazvané podle říčních prahů (= peřejí) mají obyčejně tvar množný (Progi v Poznaňsku, Porohy nad Dněstrem, Porogi na Něvě, Porožki u Petěrgofu). Protože pak v slově práh je pův. kmen porg-, musilo by se varšavské předměstí Praga jmenovati Progi nebo Próg. neboť polština má gród n. grod za č. grad atd. Také jest důležitá okolnost, že *práh* v tomto významu (= peřeje) nemá v češtině staršího dokladu. Třetí výklad slova Prahy jest ze všech nejlepší. Jest to výklad Tomkův, jejž doplnili a potvrdili Gebauer, Prasek, Brandl a H. Jireček. Tomek odmítá výklad ze slova práh a uvádí slovo Praha v souvislost se slovem pražiti, takže Praha je místo vypražené neb vypálené za tím účelem, aby se na něm založila osada. Podobně na př. jest *Mýto* místo vymýtěné nebo *Žďár* neb *Znojmo* místo vypálené k témuž účelu. Čtvrtý výklad jména Prahy je výklad Em. Zeinera, uveřejněný r. 1900 v Pelclových Rozhledech. Profous pokládá jej právem za nevědecký. Zeiner našel ve Fickově srovnávacím slovníku indoevropském slovo *para* = opevnění a *gam* = země. Tato slova uvádí Fick jako vlastní útvary, jež získal theoretickou dedukcí pro indoevropský prajazyk. Zeiner je docela bezdůvodně pokládá za keltická. Spojením obou slov pargam vzniklo prý české *Praga* — *Praha*, t. j. opevněná země, a má své příbuzné po celém světě: v *Brémách, Berlíně, Brně,* ano i v *Paříži (Paris).* Slovo pargam prý u nás zaniklo a vrátilo se později z ciziny v podobě slova *parkán*.

Z těchto čtyř výkladů jména Prahy přijímá Profous za svůj výklad třetí, výklad Tomkův. Aby zvýšil jeho pravděpodobnost, uvádí především všecky nejstarší doklady latinské (od r. 950—1234), české (z 2. pol. XIII. a ze stol. XIV.) i německé (nejstarší z 1318) pro jméno hlavního města Čech. Znění jejich jest vždycky přibližně stejné, jen z r. 1234 je doklad v č. mn.: *in Pragis*, a také Palkovič má v svém Slovníku doklad: *byl v Prahách.* Jinak je všude číslo jednotné. V otázce, kde stála původní Praha, souhlasí Profous s Kosmovým názorem, jejž uznávají také noví dějepisci, zejména Palacký a Tomek, že původní Praha stála na dnešním vrchu hradčanském.

Dále prohlédl Profous seznamy obcí téměř všech států evropských, z nichž shledal doklady pro jméno Praha a jeho odvozeniny v Čechách i v cizině. Nalezl celkem 42 dokladů (13 v Československu, 1 v Maďarsku, 11 v Polsku, 6 v Německu, 5 v Rakousku, 2 v Jugoslavii, 3 v Rusku a 1 v Americe). Z nich je 17 dokladů pro jména odvozená, jež jsou zjevně původu mladšího, a tedy pro zkoumání o původu jména málo významná. Všecka základní jména jsou doložena v zemích se slovanským obyvatelstvem a jest pozoruhodné, že v Polsku je nejvíce obydlených osad, které se jmenují Praga. Československo má sice nejvíce míst (13) pojmenovaných jménem Praha, ale v tom jsou jména pomístná (5), to jest jména míst neobydlených. Profous však přes to myslí, že východištěm těchto jmen není Polsko, nýbrž Československo, pro-

tože česká Praha je doložena už z X. století, kdežto varšavské předměstí Praga má doklady teprve ze století XVI. Myšlenku, že by všechny Prahy vyšly z jediného jména, na př. české Prahy, Profous odmítá podle své zkušenosti z Chrudimska (viz o tom jeho práci v Národop. věstníku 1918—1920). Přesvědčil se tam totiž, že přenášení jména obcí na části jiných osad a zvláště na místa neobydlená jest velmi řídké. Nebyla tedy na slovanském území Praha jediná, podle které by se byly pojmenovaly všecky ostatní Prahy, nýbrž bylo míst s tímto jménem několik. Slovanský původ jména Prahy jest velmi pravděpodobný. Výklad Zeinerův z keltštiny je nepodařený a o výklad z germánštiny se nikdo ani nepokusil. Profous však přehlédl výklad Ohmsův (Bohemia č. 217, 219 r. 1912), nebo jej pokládá za bezvýznamný. Ohms soudí, že Prag je Prage, t. j. potvrzení o zaplaceném clu, které u vyšehradské celnice (Pragerhaus) bylo obchodníkům vyráženo (geprägt).

Hlavní novinkou stati Profousovy je, že upozornil na staroruské a staropolské jméno obecné *praga*. Staroruské *praga* =(pražená žitná zrna) je známo teprve ze Sreznĕvského Materialů (r. 1902) a polské *praga* (= 1. prahnutí, 2. úpal, 3. pražené knedlíky, 4. potřeba) jest známo obecně teprve ze Slovníku varšavského od r. 1908, kdy vyšel IV. díl s písmenem P.*) V češtině není žádné podobné jméno obecné známo, ač analogie podobného tvoření jsou dosti časté: mouka (měknouti, měkký), louka (líčiti na ptáky), dráha (drhnouti), sáh i sáha (sáhnouti), vláha (vlhnouti), touha (toužiti) a j. Vadilo-li by někomu, že není v žádném slov. jazyce doloženo obecné jméno *praha* s významem místním, ukazuje Profous a myslím právem, že se místní význam dochoval právě jen v místních jménech a jinak že slovo *praga* s významem místním zaniklo. Shrnuje tedy Profous svoje úvahy takto: Naše hlavní město Praha má své jméno Praha odtud, že bylo založeno na praze = na místě vyprahlém, na vyprahlině. Hradčanský vrch má spodek opukový a je tedy pravděpodobno, že na něm mohla býti větší plocha od slunce vyprahlá, suchá (sr. jména obcí *Suchá, Suchdol)*. Název děje (praha = pražení) stal se metonymicky názvem místa, kde se děj konal (sr. Brod = a] brodění, b] místo, kde se brodění konalo; Náchod, místo při zemské bráně; seč = a] sečení, b] místo sečení).

Výklad Tomkův v tomto novém podání Profousově je velmi přesvědčivý, třebas v podrobnostech zbývají stále mnohé pochybnosti. Jest tak jisto, že právě Kosmovo určení místa na hradčanském vrchu je správné? A je-li správné, jak dokážeme, že tam bylo místo vyprahlé, (vy)prahlina, praha? Také budí podezření fakt, že v Polsku je více Prah nežli v Čechách, a toto podezření je zesilováno ještě okolností, že Profousem nově uváděná apela-

*) Má je ovšem také už Karłowicz, Sł. gwar. pol. IV z r. 1906, vl. z let 1891, 1898. R.

tiva jsou jen v ruštině a v polštině a nikoliv v češtině. Je tedy tak jisté, že Čechy jsou východištěm těchto jmen, a že jím není Polsko? Stačí na odklizení tohoto podezření fakt, že varšavská Praha je doložena později než česká? Ale ať je tomu jakkoli, zůstává nepopiratelným ziskem stati Profousovy, že upozornila na uvedená obecná jména v polštině a v ruštině, která jsou podstatným podepřením výkladu Tomkova, a také to, že pojal v své úvahy nejen Prahu českou, nýbrž i podobná jména v zemích ostatních. K autorovým dokladům pro jméno Praha v republice mohu dodati sám pojmenování „Praha" z Osíka u Litomyšle, kde se tak jmenuje most se sv. Janem. V Dol. Újezdě u Litomyšle se dosud jmenuje Praha část osady od mostu se sv. Ja nem až k Švejdovu mlýnu. Také mohu dodati, že Brückner v svém Słowniku etymologicznêm języka polskiego, zesz. VII, Kraków 1926, přijímá zase starší výklad Tomkův a Gebaurův: „Praga czeska czy warszawska od praženia (lasu), wypalenia, nie od progu (czes. prah), jak Koźma kronikarz bajał". (Str. 434.) Praha jest mu místo vyprahlé, t. j. vypálené, zbavené lesa k založení osady. H.

HOVORNA.

DOSTÁTI V SLOVĚ (A. H.). Nejmladší doklad tohoto původního a správného rčení (NŘ. I, 265) má Jungmannův Slovník z Markova překladu Divadla z ochoty 1830. Dokladů na novější vazbu *dostáti slovu* Jungmann vůbec neuvádí, Kott má nejstarší doklad ze Slovníku Rankova 1875. Rčení *dostáti slovu* má už 1837 Palacký: „ku právu a ku pravdě státi" bylo heslem jeho, kterémuž také dle přesvědčení svého věrně dostál (ČČM. 1839, 223), užívá ho také Němcová: „dostojíš-li slovu, budeme šťastni" Nár. bách. 184 (vyd. M. Gebaurové 5, 25). Rčení *dostáti v slově* je však užito ještě v Sabinových Básních z r. 1841: dřív loď ta hvězdném na ostrově kdes ztroskotána zahyne, než v svatém nedostojíc slově má k tobě láska pomine (vyd. Thonovo 1, 139). Je tedy sklonek třicátých a začátek čtyřicátých let asi rozhraním, kdy výraz *dostáti v slově* začal ustupovati výrazu novějšímu „dostáti v slovu". Další doklady, kterých poskytne Slovník novočeského jaz. spisovného, hranici tu jistě utvrdí dalšími doklady. Doba literární stagnace v letech čtyřicátých objeví se nepochybně rozhraním i v jiných případech, kde výrazy starší ustupují výrazům novějším, výrazy přesnější výrazům méně správným.

FASOVATI, ŠTYCH (K. v K.). *Fasovati* je právě takové slovo jako *šlágr*, o němž jsme psali v NŘ. 10, 288. Vzniklo ve vojenské hantýrce, která zase čerpala své výrazy z německé armádní řeči. Co voják dostával na vojně jakožto věci jemu náležité, chléb, tabák, suchary, mundur (někdy i žalář), to všechno po německu *wurde gefasst,* z čehož vzniklo čes. *fasovat*. Slovo *faso-*

val stalo se z termínu čistě vojenského termínem úřednickým (fasování tabáku přisouzeno trafikantům, fasování rozličných potřeb, per, papíru, uniformy, rozličným státním úředníkům a zřízencům). Sloveso *fasovat* je možno překládati slovesy *bráti, dostávati, odbírati* a p., ale žádným z nich je nelze plně nahraditi, protože *fasovati* znamená bráti, dostávati to, co někomu právem jeho postavení nebo úřadu náleží. Je to zase jedno ze slov nepřeložitelných. — To platí i o š t y c h u. Hra v karty přišla do Čech z Německa s ní i její něm. názvosloví: odtud *svršek* = Obermann, *spodek* = Untermann, *eso* z As (dř. esz) atd., odtud i slovo *štych* z něm. *Stich*. Němci vykládají *Stich* v kartách ze slovesa *stechen*, které v rytířských turnajích znamenalo „někoho (s koně) sbodnouti" a tím nad ním zvítěziti (proto se říkalo „einen mit einer höheren Karte stechen, Eicheln sticht" a p.). Podobným způsobem, z šermu, nabylo pod. významu francouzské slovo *point* (= bodnutí, bod); odtud při různých hrách dnešních počítání „na body". Slovo *štych* ve hře kartové hráči zpravidla nepřekládají, protože je to odborný název kartářský, přejatý s hrou karetní (jako *eso, durch* a p.). Klicpera v Pravidlech hry šestadvacet (1822) užívá jen slova *štych:* figura se — mimo třicet — v druhém štychu ohlásí. Také v starších slovnících (u Thama, Dobrovského) se vyskytuje jen *štych*. V novější době se vyskytlo několik pokusů o překlad, většinou málo šťastných; tak neznámý autor utvořil za *Stich* slovo *steh,* načisto ovšem nevhodné, neboť něm. Stich v kartách nesouvisí, jak výše vyloženo, s pícháním jehlou; v Slovníku Franty Šumavského (1846) je za *Stich* (im Kartensp.) = *píchnutí* (vier Stiche haben = čtyrykrát píchnouti); v slovníku Jordanově je slovo Stich přeloženo slovem *vzatek* (= co kdo vezme); jemu podobný překlad je slovenské *berok,* které podle Sasínka zaznamenal Kott. Slovo *vzatek* je snad nejlépe (a také nejsamostatněji) utvořeno, ale přes to pochybujeme, že by se ujalo a slovo *štych* z úst hráčů, kteří jsou v svém oboru živlem snad nejkonservativnějším, vypudilo.

GRADACE (J. S.). Gradací v mluvnici nazýváme změnu daného výrazu za tím účelem, aby výraz změněný v poměru k výrazu základnímu znamenal vyšší míru toho, co vyjadřuje výraz základní. Na př.: silnější je ten, kdo je nadán větší měrou síly než ten, koho označujeme slovem silný; velmi silný je ten, jehož síla vyniká nad normální míru síly těch, které nazýváme silnými. Gradace může býti buď poměrná, relativní, vyjadřujeme-li výrazem základním a výrazem změněným dva různé stupně téže představy: *silný — silnější, silnější — nejsilnější* (komparace, srovnávání), anebo naprostá, absolutní, vyjadřujeme-li výrazem obměněným jen značný, nadprůměrný stupeň představy vyjádřené slovem základním: *silný — velmi silný* (elace, vzmocnění). Gradace se vyjadřuje zpravidla buď prostředky tvarovými (příponami, předponami), na př. *silný — silnější, starý — prastarý,* nebo syntaktickými, na př. *silný — velmi silný, div divoucí*. Gradace jsou zásadně schopna slova, která vyjadřují nějakou představu vzmocnění schopnou, t. j. obecně všechny druhy slov mimo slova významu formálního (zájmena, číslovky, předložky, spojky),

jména podstatná, na př. *chlap* — *chlapisko, hodný chlap,* přídavná (a příslovce z nich odvozená), na př. *silný* — *silnější, velmi silný (silně* — *silněji, velmi silně)* a p., slovesa, na př. *žádati* — *žadoniti, tuze žádati* a p. Rozumí se, že tato zásadní schopnost je omezena jednak významem jednotlivých slov (na př. adj. *železný* není schopno gradace), jednak danými prostředky tvarovými (na př. příslovce *mnoho* nemá vlastního komparativu, který se vyjadřuje tvarem *více).* Při gradaci (obojí, poměrné i naprosté) musí býti patrno, že výraz vyjadřující představu vzmocněnou náleží tvarem k výrazu vyjadřujícímu představu prostou (*krásný* — *překrásný, krásnější, velmi krásný* atd.); tomu neodporují tak zv. nepravidelné komparativy jako *dobrý* — *lepší, mnoho* — *více,* protože v našem citu jazykovém patří tyto dvojice k sobě v poměru positivu ke komparativu, tedy tak, jako cítíme, že *půjdu* je budoucí čas k slovesu *jdu* nebo *našel* minulý čas k slovesu *nacházím,* jehož budoucí čas je zase *najdu* atd. Srovnávání (komparace) se může díti jen mezi dvěma představami významu věcného (jmény podstatnými a jejich zástupci); na př. *Jan* je mladší než *Karel* (než *ty*). Lze ovšem srovnávati i dvě představy vyjadřující jakost (příd. jména a příslovce) nebo i děj (dvě slovesa), ale tu se užívá v češtině jako v mnohých jazycích jiných místo komparativu zpravidla výrazu opisného; na př. je *spíše (více) lakomý* než šetrný; mluvil *spíše líbivě* než přesvědčivě; *spíš se vleče* než chodí (kde první člen vyjadřuje spíše korekturu výrazu druhého, který může býti často vynechán, na př. spíš to neví — korektura přimyšleného výrazu „snad si nemůže vzpomenout" a p.). Komparativ vlastní bývá tu (u adjektiv) v češtině řídký a přenáší se v tom případě nelogicky i na člen, který je základem srovnání, na př. je *širší* než *delší* (v. NŘ. 7, 107).

Není gradace tam, kde prostředky tvaroslovné nebo syntaktické nevyjadřují větší míru toho, co je vyjádřeno výrazem vysloveným bez těchto prostředků. Tedy na př. z výrazů, jichž se týká váš dotaz, není gradace ve větě „hoch byl *celý tatínek*", už proto, že výraz *celý* nenáleží syntakticky k podst. jm. *tatínek,* nýbrž (vedle slovesa) k slovu *hoch,* jehož obsah arci nijak nevzmocňuje (právě tak, jako by nemohl vzmocňovati obsah slova *otec*). Proto také uvedená věta, zbavená domněle vzmocňujícího *celý* (tedy na stupni positivním), „on je *tatínek*", je absurdní. Příd. jméno *celý,* které znamenalo původně „on celý = on všecek, všemi svými vlastnostmi atd.", kleslo v tomto spojení v pouhý výraz formální, znamenající „zrovna, přímo, tak říkajíc" (ten hoch je zrovna jeho otec). Chtěli-li bychom najíti výrazy, kde adj. *celý* má skutečně význam gradační, musili bychom sáhnouti k výrazům jako *celá hromada* (= hodná hromada), *celá řada* předků (= velká řada), při nichž — zvláště když šlo o výrazy hyperbolické, na př. *celé hory* knih, jsou toho *celé kroniky* — nabylo právě příd. jméno *celý* významu výše uvedeného (zrovna, takřka a p.).

Ani ve větě „šat je *samá díra*" (= *jedna díra*) není možno mluviti o gradaci, neboť výrazy *samá díra, jedna díra* neznamenají větší ani velkou míru

díry (jako „velká díra, veledíra, díra nad díry“ a p.), nýbrž množství děr (bylo tam děr k nespočtení, jedna na druhé), a je tedy mezi výrazy *díra* a *samá díra* týž rozdíl jako mezi výrazy *jedna* díra, *dvě* díry, *sto* děr atd.; nejde tu tedy o gradaci představy vyjádřené výrazem základním, nýbrž o počet představ.

To platí i o výrazech jako „měl peněz *do boha, jako smetí,* bylo tam lidí *jako máku, jako much* atd.“, neboť i tu jde o počet, nikoli o gradaci. V těchto případech nelze mluviti ani z té příčiny o gradaci, že k výrazům *do boha, jako smetí* atd. scházejí výrazy základní (positivy), jichž by tyto výrazy byly gradací ve smyslu gramatickém. Výrazy *velmi mnoho, veliké množství* a p. znamenají sice také počet, ale tu o gradaci jde, protože vidíme, že *velmi mnoho (přemnoho)* jsou výrazy stupňované k positivu (1. stupni) *mnoho;* nebo *veliké množství* k positivu *množství; převeliké* množství k positivu *veliké* atd. Ve výrazech „*mnoho* lidí, lidí *jako much*“ (= velmi mnoho) je sice stupňování pojmové, nikoli však formální, gramatické, jako není gramatické gradace na př. ve výrazech *špetka, hrst, hromada, spousta; možný, pravděpodobný, jistý; jíti, klusati, běžeti, uháněti, páditi* atd.

CHARAMZA, CHARÝ (F. K.). *Charamza* je jméno původu slovanského, tak jako české příjmení *Charous* (*Charouz, Charaus* a p.). Vyskytuje se na Moravě v nářečí val. jako přezdívka člověka nedbalého, k ničemu. Tento i podobné názvy v nářečích sousedních, jako *charaběl'* = vetchý člověk (starý strom), *charabura* = slaboch, churavec (plané jídlo) i odvozené sloveso *charandzovať* (val.), mají patrně původ v slovech polských, jako *charlęga, charlak* n. *chorlak* (člověk churavý), *charłęczyć się* (churavěti), *Chorąbała* (jm. osobní), a souvisí nejspíše s kmenem, který je v českém slově *chorý* (pův. chvor-), od něhož se liší jen zdloužením kmenové samohlásky *o* — *a* jako v *tvor* — *tvar, kloniti* — *klaněti* a p. Přípony, které se v slovech moravských vyskytují, jsou buď domácího původu, jako v *charous,* nebo jsou to obměny přípon slov polských v pohraničí přejatých, jako snad v *charabel'* (*charabel'a*) — pol. *Chorąbała,* anebo různým způsobem na moravské půdě abstrahovaných nebo i z rozmaru — jak to bývá často u přezdívek — improvisovaných. Podle těchto slov vzniklo snad z příd. jména chorý také adj. *charý,* které zaznamenává Bartoš v Dial. slov. z Orlové na území lašském s významem škaredý, ošumělý. Příd. jméno charý je také tím zajímavé, že bylo uvedeno (jak se zdá, Nerudou) do české řeči básnické, s významem poněkud neurčitým: nalákav se prachu z lidské hlíny, pojav hrobův živou myšlénku, darmo sháním s oka charé stíny Neruda, Hřbit. kvítí 33 a 54 (= Knihy veršů 46 a 195); anděl děsu rozpřáh' křídla chará t. Balady a romance 7. Zdá se, jako by Nerudovi byla při slově charý tanula na mysli představa ponurosti, vzbuzená snad zvukovou asociací s něm. slovy *Charfreitag, Charwoche* (nyní obyč. Karfreitag, Karwoche).

VELNIŠTĚ a j. (F. K.). Studium jmen pomístných, traťových a p. je obtížnější než studium jmen místních (obcí atd.), protože se většina jmen místních řadí do určitých kategorií, kdežto u jmen pomístných je rozmanitost mnohem větší. Proto se u jmen pomístných musíme spokojovati většinou jen tím, co by to mohlo býti. Ke jménu *Velniště* (vrch a les při Vltavě nedaleko Zvírotic) jest analogon ve jméně *Lniště,* značícím les u Třtice na Náchodsku. *Lniště* je označení místa, kde roste, růstal len, a to jméno místu zůstávalo, i když zarostlo lesem. Tvar *Velniště* se liší od tvaru *Lniště* jen tím, že prvý tvar je spojen s předložkou; říkalo se „byli jsme *ve* Lništi" a pod. a z těchto spojení vznikl (zvláště když to místo přestalo býti skutečným lništěm) 1. pád *Velniště* (jako *Verpety* m. *Rpety, Velhenice* m. *Lhenice* a p.). — Jméno Štolinek by bylo možno vykládati týmž způsobem, jakým vykládala NŘ. 10, 158 místní jména *Stolín, Stolinky, Stvolny* atd., s tím dodatkem, že lidová etymologie spojila v tomto případě jméno pole se slovem *štola* a změnila začáteční *s* v *š.* — Jméno vrchu Zámyšec by bylo těžko vykládati od slova *zámiš,* které znamená vydělanou kůži (jelení, srnčí a p.). Podobné jméno je *Zámyšl,* jímž pojmenován (podle Sedláčkovy Snůšky starých jmen 185) vrch u Košíř na Slánsku. Jméno *Zámyšl* je možno pokládati za přivlastňovací jm. příd. z osob. jména *Zámysl* tak jako *L'utomyšl* z *L'utomysl, Přemyšl* z *Přemysl* a p., tedy les, vrch Zámyslův. *Zámyšlec* by byla pak forma zdrobnělá, utvořená ze *Zámyšl;* 2. pád stč. jména *Zámyšlec* zněl *Zámyšlce* a v tomto tvaru i v dalších (*Zámyšlci* atd.) mohlo *l* neslabičné snadno zaniknouti jako v slovech *okrslek,* 2. p. *okrslka* = *okrška, řemeslník* — *řemesník,* a k 2. pádu *Zámyšce* (m. *Zámyšlce),* 6. p. v *Zámyšci* (m. *Zámyšlci)* mohl býti pak utvořen nový 1. pád *Zámyšec* (jako k 2. p. *okrska* m. *okrslka* 1. p. *okrsek* a p.). — Hora Čeřenská s příd. jm. *černý* najisto nesouvisí; v Sedláčkovi (v uv. spise) jsou podobná taková jména *Čeřeny* (les u Štichovic v severozáp. Čechách 178), *Čeřeniště* (les na statku bohdaneckém ve vých. Čechách 125), *Čeřenické stráně* (lesy u hradu Šternberku 132). Základem všech těchto jmen je slovo *čeřen,* které vedle významu dosud známého rybářům znamenalo také místo nad pecí, pekelec; a odtud snad mohl vzniknouti význam, který zaznamenává Jungmann z Turnovska: „vrchní ploska hory" a přenesením i les na tom místě rostoucí. Jest ovšem v některých případech také možné, že jméno *Čeřeniště* a pod. mohlo vzniknouti podle čeřenů na ryby, které se v lese protékaném řekou zakládaly. K tomu by ovšem bylo nutno znáti podrobně terén.

Odpovědný redaktor: Václav Ertl.
Tiskli Neuber, Pour a spol. v Praze-I., Bílkova ul. 17.